

Research Paper

The role of cultural developments in the formation of the facades of contemporary Iranian buildings

Elnaz Abizadeh

Assistant Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.140778.1471>

Received: February 20, 2024

Accepted: January 9, 2025

Available Online: January 9, 2025

Keywords:

Contemporary building facade, Iranian Culture, Western Culture, Value, Contemporary

Abstract

Facades of contemporary Iranian buildings, as the cultural phenomenon, contain precious concepts that explicitly indicate the identity of a society. Today, with the transformation and evolution of concepts, Facade design of contemporary Iranian buildings are losing fundamental features resulting in deviation from the values. In recent decades, the design of urban facades has faced some problems such as lack of integration, imitation of Western patterns as well as visual disturbances, the roots of which seem to be traced to the cultural problems. This article aims to identify the main causes of cultural problems in society, the effects of that on urban facades. This research was conducted with a qualitative approach and in the field, using the interview tool. For this purpose, the qualitative content analysis method was used to achieve the goals and the findings were analyzed and integrated. The findings in terms of the most influential factors indicate the influence of western culture, weak worldview and lack of comprehensive understanding of Iranian values and the spread of purely economic view of architecture. The effect of these problems has been manifested in the form of mere formal imitation of western models, diversity and pluralism, lack of attention to local conditions, distance from the original values of Iranian-Islamic architecture, artistic vulgarity and etc.

Abizadeh, E. (2025). The role of cultural developments in the formation of the facades of contemporary Iranian buildings. *Sociology of Culture and Art*, 7 (3), 150-163.

Corresponding author: Elnaz Abizadeh

Address: Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran

Email: eabizadeh@tvu.ac.ir

Extended Abstract

1- Introduction:

Culture, as a perpetuator of values and social life, is manifested through various manifestations, of which architecture is one of the main ones. In developing societies, contemporary architecture is often formed by imitating Western patterns and ignoring indigenous identity. Iran also faces similar problems due to rapid changes and facing modernity. Contemporary architecture in Iran has been unable to provide effective answers to the social and cultural needs of society due to the dominance of foreign culture the misunderstanding of Western developments and the forgetting of original values, and has suffered an identity crisis. This identity crisis is also evident in the facade of contemporary Iranian buildings; Urban facades without an understanding of cultural concepts and with incorrect imitation of Western architecture have suffered from a lack of coordination and disharmony. Based on this, the main goal of the current research is to explain the cultural challenge and identify and classify the main factors of the cultural problems of society and the effects of these problems in the field of architecture and urban facades.

2- Methods:

This research was conducted with a qualitative approach and content analysis method. Data was collected through in-depth semi-structured interviews with 15 architects with at least 5 years of work experience. The interviews were designed around 7 open questions about the facades of contemporary Iranian buildings and their relationship with culture and cultural developments. Sampling continued until the theoretical saturation level. The data from the interviews were classified and analyzed using the coding process.

3- Findings:

According to the opinion of the interviewees and according to the findings of the research, the facades of contemporary Iranian buildings in a way express a superficial imitation of foreign patterns. The replacement of authentic elements of Iranian-Islamic architecture with imported elements and forms in the facades of contemporary buildings and the mismatch between the use and the facade are clear examples of this superficial imitation. Confused facades in a similar and repetitive form are a manifestation of the lack of identity and void of the intellectual foundations of architecture, which was formed in the shadow of the influence of western culture. Diversity and pluralism is another consequence of the dominance of Western culture, which is reflected in the facades of contemporary buildings in the form of chaotic facades, scattered shapes, the use of incompatible materials and non-functional elements. Also, the lack of attention to local conditions and patterns due to the influence of foreign patterns has caused valuable native patterns to lose their value over time and be replaced with disproportionate materials, motifs and designs that do not fit their cultural and climatic conditions. Another topic extracted from the analysis of the texts of the interviews indicates that the forgetting of authentic Iranian values and weakness in worldview is one of the consequences of cultural weakness in contemporary society, which is manifested in the facades of buildings. Changing the

nature of the facades of contemporary buildings from traditional introvert to modern extrovert and replacing them with all-glass facades is a clear manifestation of forgetting the values of Iranian-Islamic architecture. Also, the presence of redundant and non-functional elements in facades along with the use of imported materials has increased the total cost of the building, which is in contradiction with the principle of contentment in Iranian-Islamic architecture. In addition, modesty as one of the basic principles of Iranian-Islamic architecture has lost its place due to luxury and excessive use of decorations and pretentiousness in contemporary building facades. Among the other dimensions extracted from the text of the interviews, the economic view is dominant, so that this issue has caused quantity to be substituted for quality and the influence of employers' tastes on architects. These factors have led to the production of low-quality architectural works lacking in semantic and visual values. Also, the use of cheap and low-quality materials is another problem that is rooted in the economic goals of employers. In general, the facades of contemporary Iranian buildings suffer from inconsistency and incompatibility with human needs and nature. These anomalies are rooted in cultural weakness. This gap between culture and contemporary architecture has caused significant harm to architecture and has led to a loss of connection with the past.

4- Discussion & Conclusion:

In the current research, the effects of cultural problems on the architecture and facades of contemporary Iranian buildings were investigated. The results showed that the problems in the facades of contemporary Iranian buildings are rooted in many cultural issues, the most important of which are "influence and dominance of Western and foreign culture", "weakness in worldview", "commodity-like attitude towards architecture"; These factors have caused the facades to distance themselves from the native authenticity, the predominance of non-functional elements, and the reduction of architecture to a consumer product. In general, solving cultural problems in contemporary building facades requires comprehensive measures and careful supervision of designs. Paying attention to human natural needs and harmony with stable cultural values can have a significant impact on improving the quality and sustainability of contemporary building facades.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' Contributions

Elnaz Abizadeh the corresponding author of this article, is Assistant Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran

7- Conflict of Interests

Author declared no conflict of interest

نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی

الناز ابی‌زاده

استادیار گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.140778.1471>

چکیده

نماهای ابنیه معاصر ایرانی به‌عنوان نمود کالبدی فرهنگ جوامع حاوی پیام‌های هویتی ارزشمندی هستند. امروزه با دگرگونی، تحولات و تطور مفاهیم، نماهای ابنیه در حال از دست دادن ویژگی‌های بنیادین، انحراف و تخطی از ارزش‌ها هستند؛ درواقع طراحی نمای ابنیه معاصر ایرانی طی دهه‌های اخیر با مشکلاتی همچون عدم یکپارچگی، تقلید شکلی از الگوهای غربی و نابسامانی بصری مواجه بوده است که به نظر می‌رسد بتوان ریشه آن‌ها را در ضعف و مشکلات فرهنگی جامعه جستجو کرد. این مقاله با هدف شناسایی عوامل اصلی تحولات و مشکلات فرهنگی جامعه و تأثیرات آن در معماری و نمود کالبدی آن‌ها بر نماهای ابنیه معاصر ایرانی انجام شده است؛ پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و به صورت میدانی و با استفاده از ابزار مصاحبه انجام پذیرفته است. بدین منظور از روش تحلیل محتوای کیفی برای دستیابی به اهداف بهره‌برده و به تحلیل و یکپارچه‌سازی یافته‌ها پرداخته شده است؛ یافته‌ها در زمینه تأثیرگذارترین عوامل، بیانگر نفوذ فرهنگ غربی، ضعف جهان‌بینی و عدم شناخت جامع از ارزش‌های ایرانی و گسترش نگاه صرفاً اقتصادی به معماری هستند. تأثیر این مشکلات در قالب تقلید صوری صرف از الگوهای غربی، تنوع و کثرت‌گرایی، عدم توجه به شرایط بومی، دوری از ارزش‌های اصیل معماری ایرانی-اسلامی و ابتذال هنری و کمیت‌گرایی نمود یافته است.

تاریخ دریافت: ۱ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۱ بهمن ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱ مهر ۱۴۰۴

واژه‌های کلیدی:

نمای ابنیه معاصر، فرهنگ ایرانی، غربی، ارزش

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد: ابی‌زاده، الناز (۱۴۰۴). نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۳)، ۱۵۰-۱۶۳.

* نویسنده مسئول: الناز ابی‌زاده

نشانی: گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران

پست الکترونیکی: eabizadeh@tvu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

فرهنگ تداوم‌بخش ارزش‌ها، مفاهیم و حیات اجتماعی است. فرهنگ هر اجتماع از طریق مظاهر خود تجلی پیدا می‌کند که در این میان معماری به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین تجلیات فرهنگی جامعه است. اغلب در جوامع در حال توسعه، معماری معاصر هویت و اعتبار خود را در همسان‌سازی با غرب و تقلید و تکرار الگوهای معماری بیگانه تلقی می‌کند. جامعه ایرانی نیز با توجه به موج عظیم تحولات و دگرگونی‌های جهانی تحت تأثیر قرار گرفته است (معظمی و حجت، ۱۳۹۶). می‌توان گفت کشور ایران نیز با توجه به سرعت تحولات و مواجهه با دنیای مدرن، ملاک‌ها و معیارهای ارزشی خود را از دست داده است (معظمی و حجت، ۱۳۹۶). معماری امروزی ایران نیز اغلب به دلیل درک نادرست تحولات در غرب، با مشکلات و چالش‌های جدی مواجه شده است به طوری که نتوانسته پاسخی مؤثر به نیازها و الزامات محیطی، اجتماعی و فرهنگی جامعه ارائه دهد. معماری امروزی ایران و نمای ابنیه معاصر ایرانی تحت تأثیر عواملی همچون تسلط فرهنگ بیگانه و توجه صرف به مظاهر فرهنگ و تمدن صنعتی غرب، بدون درک نظری مفاهیم، معارف فکری و فرهنگی و همچنین فراموشی حکمت، فلسفه و غفلت از پایه‌ها و ارزش‌های فرهنگی معماری ایرانی-اسلامی دچار افول و تنزل شده است. در واقع معماری امروز اغلب فاقد یگانگی است و به بیانی دیگر معماری بی‌هویت است (حجت، ۱۳۸۴). معماری ما، مانند فرهنگمان و فرهنگمان نیز عین معماری‌مان و به همان قدر، حیران و آشفته است (معظمی و حجت، ۱۳۹۶). ضعف در شناخت فرهنگ بومی، تبلیغات فرهنگ‌های خارجی، نبود قوانین کارآمد و یکپارچه و ضعف مدیریت شهری در زمینه معماری و شهرسازی از جمله عوامل تأثیرگذار بر بحران هویت فرهنگی معماری و شهرسازی معاصر ایران محسوب می‌شوند (نقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹). از طرف دیگر بررسی برخی نماهای ابنیه معاصر ایرانی نشانگر این موضوع است که در این بناها از عناصر مشابه معماری کلاسیک استفاده شده است تا در آن طبقه‌بندی قرار بگیرند؛ اما چنین امری نه تنها اتفاق نیافته است؛ بلکه آنچه مشاهده می‌شود برداشت اصیلی از کلاسیک و نئوکلاسیک غرب نیست؛ در واقع گرایش مذکور نسبتی با اصول کلاسیک و نئوکلاسیک غرب و پیشینه معماری نئوکلاسیک در ایران از نظر تناسب شکلی، اجرایی، زیبایی و شیوه زندگی نیز ندارد (ظفری و ایمانی، ۱۳۹۴). با توجه به ساخت‌وسازهای متنوع، منظر معماری شهرها دارای هویت و چهره‌ی منسجم و خوانا نیست (خدای‌پور و همکاران، ۱۳۹۹). در واقع، بحران هویت به‌عنوان یکی از مسائل اساسی در سیمای بصری شهری ایران محسوب می‌شود و علت اصلی این بحران، آشفتگی نماهای شهری است و ابعاد متعدد ناهماهنگی میان نماها و فرهنگ و طیف وسیعی از عدم هارمونی و ناخوانایی در فرم‌ها و مصالح ساختمانی استفاده‌شده در قسمت‌های مختلف شهرها نمایان می‌شود (بهزادپور و توکل، ۱۴۰۰؛ سیف‌الهی ده میری و همکاران، ۱۴۰۲). به بیانی دیگر امروزه مواجهه با بناهایی است که ویژگی‌های فرهنگی و طبیعی محیط را در نظر نگرفته‌اند و لزوم هماهنگی با آن‌ها را فراموش کرده‌اند (بهزادپور و توکل، ۱۴۰۰). این بناها نه تنها با فرهنگ ایرانی سازگار نیستند؛ بلکه به لزوم مطابقت با ارزش‌های فرهنگی ایران نیز توجه نمی‌کنند (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۱). این عدم توجه به ارزش‌ها، باعث از دست رفتن معماری نظام‌یافته با زندگی مردم شده است و از جمله تهدیدهای آن نیز، نادیده گرفتن آداب و رسوم در شکل‌دهی به شهر و معماری آن است (رخشان و همکاران، ۱۳۹۷).

می‌توان چنین بیان داشت شهر معاصر ضمن مواجهه با کثرت معانی، فاقد معنای مشترکی است؛ بنابراین ضروری است که اجزای شهر به‌گونه‌ای مرتبط و متصل شوند که با یکدیگر معنی مشترک داشته باشند این امر با بازگشت به فرهنگ جامعه میسر می‌شود (راپاپورت، ۱۳۹۲). همچنین هرچه فرهنگ جامعه بر «حیات معقول» انسان‌ها تکیه داشته باشد، فرهنگ آن جامعه از «بایستگی و شایستگی» برخوردار بوده و پایدار خواهد ماند (جعفری، ۱۴۰۰).

نما، مهمترین جزء سیمای شهری است و بر کیفیت بصری ابنیه تأثیر بسزایی دارد. موضوع طراحی نمای ابنیه نیز موضوع فرهنگی و هویتی است که به مسئله و چالش اصلی جامعه تبدیل شده است؛ در واقع در دوران معاصر ایران چالشی اساسی در برداشت رایج از نما در طراحی به‌وجود آمده است؛ همچنین با توجه به نقش متقابل نمای ابنیه و ارزش‌های فرهنگی جامعه چنین برداشت می‌گردد که فرهنگ زبان مشترکی بین مردم و طراحان و سازندگان نماهای شهری است؛ اما متأسفانه امروزه نه تنها زبان مشترکی بین نماها وجود ندارد، بلکه فرهنگ مشترکی برای بیان نیز وجود ندارد. اگر طراحی نما با شیوه زندگی، نیازها، ارزش‌ها، اعتقادات، فرهنگ و هویت انسان یکسو نباشند، ارتباطی احساسی، هماهنگ و پایدار میان مکان و انسان به‌وجود نخواهد آمد.

هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین چالش فرهنگی و شناسایی عوامل اصلی مشکلات فرهنگی جامعه و تاثیرات ناشی از این مشکلات در زمینه معماری و نمود کالبدی آن‌ها بر نماهای شهری و طبقه‌بندی آن به صورت جامع است که از روش کیفی بهره گرفته شده است؛ در بخش اول پژوهش به منظور استخراج چارچوب نظری، با جستاری در تحقیقات در این زمینه، مفاهیم در رابطه با فرهنگ و ارتباط معماری و فرهنگ و تأثیر فرهنگ بر نماها بررسی شده است؛ در ادامه و در بخش میدانی پژوهش، داده‌ها از طریق مصاحبه و پرسشگری میدانی جمع‌آوری و تحلیل شده است و در نهایت با طبقه‌بندی یافته‌های پژوهش، راهکارهای پیشنهادی به منظور رفع و تعدیل مشکلات مذکور ارائه شده است.

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱: پیشینه تجربی

با توجه به وسعت موضوعات فرهنگی و گوناگونی حیطه‌های نفوذ آن در معماری، پژوهشگران متعدد بنا به نوع دیدگاهشان در زمینه فرهنگ و معماری، به صورت‌های گوناگون در تلاش برای ایجاد ارتباط میان این دو مقوله با اهمیت هستند. راپاپورت پژوهشگر برجسته در حوزه فرهنگ و معماری، در آثار خود تلاش کرده است تا با اثبات و توضیح ارتباط عمیق و پیچیده بین فرهنگ و معماری به ارائه نظریه‌ای جامع در این زمینه بپردازد. وی در این راستا، به بررسی گسترده‌ای از مصادیق معماری در طیف وسیعی از مکان‌ها و زمان‌ها پرداخته است؛ زیرا معتقد است که این امر می‌تواند به عنوان عاملی برای تضمین صداقت نظریه‌های وی عمل کند. در مقالات وی با عناوین «خاستگاه فرهنگی معماری» و «ابداع معماری»، راپاپورت به اثبات ارتباط مؤثر معماری با فرهنگ پرداخته است؛ همچنین در سایر پژوهش‌های خود، وی به موضوعات نظری و کلی در رابطه با فرهنگ و معماری اشاره داشته و تلاش کرده است تا با استفاده از یافته‌ها و نظریه‌های علوم انسانی همچون انسان‌شناسی فرهنگی، چارچوب نظری مناسبی را برای تبیین این ارتباط ارائه دهد. راپاپورت (۲۰۰۳) در کتاب «فرهنگ، معماری و طراحی»، ضمن بررسی ارتباط میان فرهنگ و معماری، به «اهمیت فرهنگ»، «اولویت، انتخاب و طراحی»، «طبیعت فرهنگ»، «مقیاس فرهنگ»، «قابل‌استفاده ساختن فرهنگ» پرداخته است؛ این کتاب با هدف تبیین راه‌های بهره‌گیری از فرهنگ در طراحی، به طبقه‌بندی اجزای فرهنگ و خلق معماری متناسب با این اجزا و ارتباط آن‌ها می‌پردازد. راپاپورت همچنین با بهره‌گیری از مفاهیم مطرح در انسان‌شناسی فرهنگی، ضمن تقسیم‌بندی موضوع فرهنگ به زیرمجموعه‌های مشخص و ملموس در فرآیند طراحی‌های معماری، ارتباط خوبی مابین این مفاهیم و معماری بوجود آورده است (Rapaport, 2000; 2008; 2003)؛ در واقع او با بهره‌گیری از مقوله‌های هرکدام، به ترسیم مدلی برای ارتباط میان معماری و فرهنگ پرداخته است (Rapaport, 2000; 2003; 2008)؛ بنابراین، تدوین یک نظریه محوری برای درک رابطه میان معماری و فرهنگ از موارد قابل توجه است. آموس راپاپورت با حرکت از رویکرد هنری در معماری به سوی دیدگاه علمی در مطالعات فرهنگی معماری، به دستاوردهای خاصی، به ویژه در حوزه مطالعات تعامل رفتار و محیط، دست یافته است. در واقع، در دهه‌های اخیر، او در پی توسعه یک نظریه علمی بوده که بتواند به عملیاتی‌سازی موضوع فرهنگ در معماری کمک کند. از دیدگاه راپاپورت، تمامی پژوهش‌های او، گام‌های اولیه برای دستیابی به یک نظریه توصیفی بوده است، که نشان‌دهنده تداوم و پیگیری در روند تحقیقات او است. الیور در خصوص معماری و فرهنگ فعالیت‌های مشترکی با راپاپورت داشته است و محور پژوهش‌های وی را معماری بومی تشکیل می‌دهد؛ به طوری که الیور (۱۹۹۷) در پژوهشی در زمینه دایره‌المعارف معماری جهان، فرهنگ لغتی از معماری بومی نیز جمع‌آوری کرده است. در پژوهشی دیگر، الیور (۲۰۰۶) به جمع‌آوری مقالات مهم در زمینه معماری بومی و فرهنگی پرداخته است؛ همچنین الیور (۱۹۶۹) بیشتر پژوهشی در زمینه سرپناه و جامعه را انجام داده بود. در این آثار الیور بیشتر به دنبال ترسیم اهمیت موضوعات فرهنگی در معماری با استفاده از پژوهش‌های مصداقی بوده است.

نقی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان؛ «ملاحظات فرهنگی در شکل‌دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی» با بررسی ارتباط فرهنگ و نماهای شهری، نقش ارزش‌های اجتماعی، اعتقادی و

دستاوردهای بومی بر نماهای شهری ایران در دوران اسلامی را مورد توجه قرار داده‌اند. ظفرمندی و ایمانی (۱۳۹۴) مقاله‌ای با عنوان «معماری رومی در مقابل معماری بومی، بررسی خصوصیات گرایش موسوم به کلاسیک در معماری معاصر تهران»، با هدف روشن کردن چگونگی خصوصیات گرایش موسوم به کلاسیک در معماری معاصر تهران در مقایسه با معماری کلاسیک و نئوکلاسیک غرب و وضعیت پیشین آن در دوره قاجار و پهلوی را به انجام رسانده‌اند. بر اساس نظر آنان، بررسی معماری دوره قاجار و پهلوی و مقایسه با معماری نئوکلاسیک غرب حاکی از این است که معماری ایرانی برداشتی از عناصر معماری نئوکلاسیک غرب داشته است؛ این برداشت بومی ترکیبی از عناصر معماری نئوکلاسیک با معماری ایرانی را به دنبال داشته است؛ اما در مقایسه با معماری نئوکلاسیک پیشین در ایران و نئوکلاسیک غرب، بدون مبنای اصولی و کاملاً ظاهری بوده و با اصل آن نسبتی ندارد. بهزادپور و توکل (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی مؤلفه‌های هویت‌بخش نما در مواجهه با معماری معاصر، نمونه موردی شهر قزوین» با هدف دستیابی به مؤلفه‌های تأثیرگذار در هویت‌بخشی و ارتقا کیفی نماهای شهری بیان داشته‌اند عدم آگاهی افراد، چشم هم‌چشمی، پیروی کورکورانه از معماری غرب و عدم شناخت و آگاهی از معماری اصیل و هویت ایرانی و نحوه بهره‌گیری از آن به صورت مدرن امروزی، موجبات سوق دادن افراد به سوی معماری غرب را فراهم آورده است. معظمی و حجت (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «ریشه‌های گسست و گم‌گشتگی فرهنگی در معماری معاصر ایران» گسست‌های فرهنگی را منتج از گسست‌ها در جامعه و فرهنگ ایران دانسته‌اند. در این پژوهش با در نظر گرفتن مسائل و تبیین روابط پدیده‌ها و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی مرتبط با معماری ایران، به چالش‌های فرهنگی موجود در معماری امروز ایران و ریشه‌یابی آن‌ها پرداخته شده است؛ این کار با مروری کلی بر تحولات معماری معاصر ایران و پرداختن به بخشی از دیدگاه‌ها در حوزه فرهنگ و جامعه و نیز با نگرشی به وضعیت تحولات جهانی و رابطه ایران و غرب در پدیده جهانی‌شدن، صورت گرفته است. رخشان و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «بازخوانی مؤلفه‌های هویت‌بخش نما در منظر شهرهای معاصر» به دنبال شناخت مدلی جامع از ابعاد ادراکی انسان، در راستای طراحی مناسب جداره‌های شهری بودند. آنان چنین بیان داشتند سازندگان با آگاهی از عوامل مؤثر بر ادراک فرد از محیط و طراحی محیط غنی با در نظر گرفتن عوامل ادراکی، می‌توانند به محیطی اثربخش دست یابند. محیطی که در آن سیستم‌های کالبدی، ادراکی، معنایی و کارکردی به درستی عمل می‌کنند، با بهره‌بردن از ارزش‌های فردی و جمعی، می‌تواند به پرورش ادراکات فرد در محیط و ارتقای غنای فرهنگی آن بپردازد. این امر زمانی رخ خواهد داد که رویکرد حاکم بر طراحی محیطی هماهنگ با ارزش‌ها و هویت جامعه باشد و با احترام به هویت فردی و جمعی، به تطابق و یکپارچگی فرد و محیط دست یابد. خدای‌پور و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ارتقاء هویت منظر معماری در نماهای معاصر» را با هدف تبیین مفاهیم در راستای ارتقا هویت منظر معماری در نماها و دستیابی به معیارها و کیفیت‌های خلق‌کننده اثرگذار انجام داده‌اند. نتایج بیانگر این است که ارتقا هویت منظر معماری در نماهای معاصر به صورت مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی از طریق ابعاد معنایی و بصری، مؤلفه‌های کالبدی مکان از طریق ابعاد عملکردی و بصری، خصوصیات محیطی مکان از طریق ابعاد اقلیمی و زیست‌محیطی و مؤلفه معنایی مکان به واسطه ابعاد تاریخی و فرهنگی قابل‌دستیابی است. سیف‌الهی ده میری و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی تطبیقی اثربخشی ضوابط طراحی و اجرای نما بر ناسازی ساختمان‌های مسکونی در شهر تهران و آسیب‌شناسی آن» به تحلیل اثرات ضوابط و ناسازی بر نمای ساختمان‌های مسکونی پرداخته و در ادامه آسیب‌شناسی صورت گرفته است. آنان بر اساس نظرات متخصصان بیان داشتند ساختار نادرست تدوین مقررات و عدم به‌روزرسانی قوانین و ضعف در زیرساخت‌ها، اهمال در برآورده ساختن انتظارات ذینفعان، غفلت از فرهنگ‌سازی از جمله مهم‌ترین کاستی‌ها در این زمینه است.

به‌طور کلی موضوع نما و فرهنگ و تأثیرات آن بر معماری و نماهای شهری مقوله‌ای بسیار گسترده است که تاکنون پژوهش‌های مختلفی در رابطه با آن‌ها صورت گرفته است. نگاهی کلی به پژوهش‌های انجام‌گرفته بیانگر این موضوع است پژوهش‌هایی که صرفاً در زمینه رابطه فرهنگ و ابنیه معاصر ایرانی صورت گرفته باشد، محدود است و تاکنون پژوهشی که به شناسایی عوامل مشکلات فرهنگی (بر اساس طبقه‌بندی پژوهش حاضر) و تأثیرات و نمود کالبدی این مشکلات در نمای ابنیه معاصر ایرانی

بپردازد، صورت نگرفته است. این پژوهش دریچه‌ای جدید به موضوع فرهنگ در نمای ابنیه معاصر ایران گشوده است و راهکارهایی ارائه داده است.

۲-۲: ملاحظات نظری

فرهنگ؛ عناصر پایدار فرهنگی و فطرت انسانی

فرهنگ یکی از پیچیده‌ترین مفاهیمی است که تعدد تعاریف ارائه‌شده از نظر محققان و صاحب‌نظران مختلف حاکی از عدم توافق جمعی در تبیین مفهوم آن است. همچنین این تعدد و تنوع از یک‌سو بیانگر نامشخص بودن و از سوی دیگر بیانگر ارتباط این واژه با انسان و تفسیرهای گوناگون از آن است که انواع نظریه‌ها و مکاتب فرهنگی را شکل داده است. فرهنگ از مصدر فرهیختن، به مفهوم هنر، ادب و علم آموختن یا آموزاندن است و در اصل به مفهوم علم، ادب و هر چه که در دسته استحقاق و قابلیت‌های اخلاقی و هنروری جای می‌گیرد (آشوری، ۱۳۸۹). فرهنگ به مفهوم عام، استنتاج ملتی در طول قرون متمادی از روش اندیشیدن، زیستن و زندگی است (اسلامی ندوشن، ۱۳۸۷). به بیانی کلمه فرهنگ در ادبیات فارسی شامل معانی متعدد بوده است و هم مفهوم با «دانش»، «علم»، «حرفه»، «فنون»، «هنر»، «آموختن»، «عقل»، «به کار بستن»، «ادب»، «سنجیدگی»، «بزرگی» و در حال حاضر هم «آموزش»، «اهل مطالعه»، «مبادی آداب»، «خوش مشرب»، «مسائل فکری»، «آشنا با آداب و رسوم»، «معارف اسلامی» و «بینش و اصول و فروع دین» به کار رفته است (روح الامینی، ۱۳۹۴) با این توصیفات هر آنچه که نقش پرورش در انسان از جمله تعلیم و تعلم تا حکمت و معرفت و فضیلت داشته باشد، فرهنگ محسوب می‌شود.

از دیدگاه تایلور فرهنگ ساختار یکپارچه‌ای است که از دانش، دین، قانون، اخلاقیات، هنر و هر نوع توانایی تشکیل شده است که فرد از جامعه کسب می‌کند (Tylor, 2010). با توجه به تعریف کلان «فرهنگ اشاره‌ای است به راه و روش مشخص گروهی از افراد یا طرح کاملی از زندگی آنان» (Kluckhohn, 1951). از دیدگاه گیدنز نیز فرهنگ دربردارنده ارزش‌هایی است که اعضا جمع مشخصی دارند؛ قاعده‌هایی که ضمن تبعیت از آن، کالاهای مادی که پدید می‌آوردند (Giddens, 1992). سیستم ارزشی یک جامعه در فرهنگ آن جامعه مشهود و نمایان می‌شود؛ فرهنگ، بازتابی از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی آن نظام اجتماعی است؛ به عبارتی دیگر، ارزش‌ها و باورهای حاکم بر یک جامعه، در فرهنگ آن جامعه تبلور و تجلی پیدا می‌کند (نیکزاده و سینائی، ۱۴۰۲).

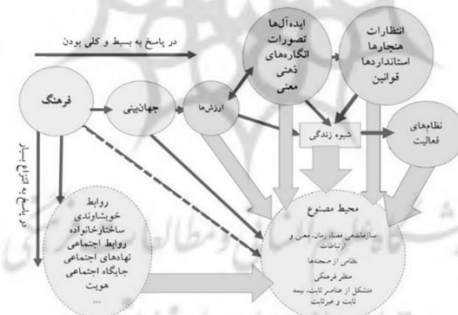
فرهنگ از دیدگاه اسلام با فاصله گرفتن از حیات مادی انسان و تأکید بر جنبه‌های معنوی انسان معین و مشخص می‌شود. از دیدگاه علامه محمدتقی جعفری «فرهنگ عبارت است از کیفیت با شیوه بایسته و شایسته برای آن گروه از فعالیت‌های حیات مادی و معنوی انسان‌ها که مستند به طرز تعقل سلیم و احساسات تصعیدشده افراد در حیات معقول تکاملی باشد» (جعفری، ۱۴۰۰). علامه جعفری فرهنگ را حقیقی و دوقطبی دانسته‌اند که برون‌ذاتی و درون‌ذاتی است (همان)؛ در این تعریف فرهنگ مسیر حیات معقول تکاملی انسان تصور شده که بیانگر دیدگاه متعالی به فرهنگ است؛ به طوری که فرهنگ نقشی سازنده در تعالی انسان‌ها دارد.

در پس تحولات فرهنگی، عناصر پایداری وجود دارد که پایایی و جاودانگی را از ریشه دواندن در حقیقت انسان به دست آورده است؛ علامه جعفری عناصر ثابت را در چهار بخش بیان کرده‌اند که عبارت‌اند از: اصل کمال‌جویی، اصل احترام، اشتیاق به حیات شایسته، تصحیح و تنظیم ارتباط چهارگانه (جعفری، ۱۴۰۰). عناصر پایداری فرهنگی نشأت گرفته از سرشت انسان و فراتر از زمان و مکان هستند و بیانگر ارزش‌های انسانی بوده و به بیانی دیگر ریشه در فطرت انسانی دارد. انسان از بدن مادی و روح مجرد تشکیل شده است. طبیعت انسان به بدن مادی و فطرت او به روح مجرد بازمی‌گردد (جوادی آملی، ۱۳۸۶). فطرت مجرد انسان میرا و منزله از ویژگی‌های ماده است (جوادی آملی، ۱۳۸۷)؛ در واقع پشتوانه امور فطری در انسان روح الهی است و انسانی که برپایه فطرت خود زندگی می‌کند همسو با تعالی است. از آنجایی که ظرف تحقق فرهنگ، جامعه است، حیات و مرگ آن نیز در گرو حیات و ممات یک جامعه است (لبخندق، ۱۳۹۰) اصولاً هم‌سویی با فطرت انسانی، نه تنها شرط

اساسی برای دوام و استمرار فرهنگ‌هاست؛ بلکه حیات هر پدیده‌ای که به نحوی با نیازهای اساسی انسان از جمله قوانین، علوم و ... مرتبط است، وابسته به هماهنگی با این ودیعه الهی هست (جوادی آملی، ۱۳۸۵).

معماری به‌عنوان پدیده‌ای فرهنگی

معماری هر جامعه‌ای بازتابی از فرهنگ آن جامعه است؛ فرهنگ در معماری، ایدئولوژی‌های حاکم را به شکل عینی و ملموس نمایش می‌دهد؛ در این فرآیند، شکل و ساختار معماری دگرگون و متحول می‌گردد؛ فرهنگ معماری شامل تمامی بناهایی است که اندیشه و ذهنیت طراح خود را از طریق قالب ظاهری آن‌ها به نمایش می‌گذارند؛ به عبارت دیگر، معماری هر جامعه، بازتاب فرهنگ و جهان‌بینی آن جامعه است (عزیز مقدم و هاشمی طغرالجردی، ۱۴۰۱). در واقع معماری امری فرهنگی و ارزشی است و تجلی‌گاه و زاده فرهنگی یک جامعه انسانی است. بین معماری و فرهنگ ارتباطی عمیق و متقابل وجود دارد؛ به طوری که معماری بر فرهنگ تأثیر گذاشته و از آن تأثیر می‌پذیرد. به بیانی دیگر همان‌گونه که فرهنگ در شکل‌گیری معماری جامعه‌ای نقش بسزایی دارد، معماری نیز به‌عنوان مکمل این رابطه، در فرهنگ‌سازی تأثیرگذار است؛ همچنین معماری یکی از معیارهای ارزیابی و سنجش فرهنگ جوامع در طول تاریخ به صورت‌های گوناگون متجلی شده است. بر اساس نظریات راپاپورت، با وجود آنکه معماری حاصل تأثیرگذاری عوامل متعددی همچون اقلیم، ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است؛ اما در بین عوامل متعدد، فرهنگ نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری آن ایفا می‌کند (راپاپورت، ۱۳۹۲). راپاپورت بر این موضوع نیز تأکید دارد که شکل درزمینه معنی و مفهوم می‌یابد و برای فهم این معنی نیاز به شناخت صحیح فرهنگ وجود دارد (راپاپورت، ۱۳۶۶)؛ همچنین راپاپورت دو مسئله اصلی فرهنگ را کلیت و گستردگی زیاد، همچنین انتزاعی بودن بسیار دانسته است (راپاپورت، ۱۳۹۲). از نظر وی تبیین معنی و مفهوم فرهنگ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برای درک مفهوم فرهنگ بایستی ضمن مطالعه مظاهر آن و آشکار گشتن جوانب و حدود فرهنگ، درک نسبی از کلیت آن به دست آید (راپاپورت، ۱۳۹۱). شکل زیر مربوط به یکی از مهم‌ترین موضوع‌های مورد بحث راپاپورت برای عینیت بخشیدن به مفهوم فرهنگ و استفاده از آن و در زمینه ارتباط فرهنگ و محیط مصنوع است (شکل ۱).

شکل ۱. تفکیک فرهنگ، ارتباط متغیرها با همدیگر و با محیط مصنوع (راپاپورت، ۱۳۹۲)

معماری، حاصل تلفیق عناصر فرهنگی و عوامل برآمده از فرهنگ و جهان‌بینی جامعه است. ارزش یکی از ارکان اصلی شکل‌دهنده هر جهان‌بینی و فرهنگ به‌شمار می‌رود. جهان‌بینی برای یک فرد همانند فرهنگ برای یک جامعه یا ملت است. جهان‌بینی یک فرد از طریق برداشت‌ها و درک کلی از دین، اقتصاد، سیاست و علم تعریف می‌شود. فرهنگ یک ملت نیز بر اساس اصول و ارکان دینی، ساختار سیاسی، نظام اقتصادی، زبان، باورها و سنت‌ها، هنر و فناوری‌های آن ملت شکل می‌گیرد. همچنین جهان‌بینی از عوامل تعیین‌کننده در انسجام فرهنگی محسوب می‌شود (روح‌الامینی، ۱۳۹۴). در حقیقت، فرهنگ نتیجه نگرش کلی و بینش هر جامعه نسبت به جهان است. هر جامعه‌ای بر اساس جهان‌بینی خود، ضمن ارائه تعریفی از فرهنگ، آن را تشریح می‌کند. فرهنگ، آیینه ارزش‌های حاکم بر فرد و جامعه است. به بیان دیگر، فرهنگ درک و تشریح ارزش‌ها و انتقال آن به آیندگان است. ارزش‌ها، موجبات تعالی انسان را فراهم می‌آورند. در تعریف فرهنگ، آنچه اهمیت دارد، ارزش‌های انسانی است که نحوه تجلی آن در مکان‌های مختلف، متفاوت است؛ بنابراین، فرهنگ یک جامعه تحت تأثیر جهان‌بینی و ارزش‌های آن شکل می‌گیرد و بازتابی از این عوامل است.

ابن‌زاده، الناز (۱۴۰۴). نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۷ (۳)، ۱۵۰-۱۶۳.

نگاهی به تاریخ معماری گذشته ایران و دیگر تمدن‌های جهان بیانگر این است که هیچ اثر برجسته معماری وجود ندارد که بر پایه جهان‌بینی و اندیشه پدید نیامده باشد (پهلوان، ۱۳۸۸). معماری تاریخی ایران نمونه برجسته از این امر است که در طول تاریخ در انسجام و هماهنگی با مبانی فرهنگی و فکری و ارزش‌های جامعه ایرانی بوده است؛ با ورود اسلام به ایران و تأثیرپذیری معماری از تفکر اسلامی، از بعد ساختاری و نظری تحت تأثیر قرار گرفته است؛ به طوری که جهان‌بینی اسلامی تأثیرات چشمگیری در شکل‌دهی به معماری ایران در دوران اسلامی داشته‌اند؛ در واقع این اصول که ریشه در شیوه زندگی و فرهنگ مردم داشته‌اند، پس از اسلام با جهان‌بینی اسلامی آمیخته و آثار معماری ارزشمندی را به وجود آورده است (پیوسته‌گر و همکاران، ۱۳۹۶). به طور کلی معماری ایران نیز در گذشته به عنوان گستره نمود فرهنگ، ایدئولوژی و جهان‌بینی، در پی دستیابی به اساس و بنیان فطرت انسانی و کمال الهی بوده است و با تکیه بر اصول و باورهای معنوی مردمان آن و ارزش نهادن به نیازها، خود را با مفاهیم درونی و الهی انسان پیوند زده و زیبایی باشکوه و وصف‌ناپذیری را به وجود آورده است.

نما و رابطه آن با فرهنگ

نما به عنوان یکی از عناصر تأثیرگذار بر کیفیت بصری معماری، اهمیت ویژه‌ای در شناساندن فرهنگ هر منطقه دارد و می‌توان گفت که نمای ابنیه تابلویی برای معرفی شهر است. نما با توجه به موقعیت زمانی - مکانی، خصوصیات کالبدی - معنایی متفاوتی را پذیرفته و مفهومی وسیع و فراتر را در ابعاد مختلف از جمله زیباشناسی، عملکردی، زیست‌محیطی عینیت می‌بخشد. نماهای شهری به عنوان قسمتی از کالبد شهر ضمن نماد فرهنگ بودن، بازتاب فرهنگ شهرنشینی نیز هستند (نقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹)؛ همچنین هر بنا ضمن عینیت بخشیدن به یک اندیشه ذهنی، نمودی برای سنجش و ارزیابی فرهنگ و شاهدی فرهنگی است (گروتز، ۱۳۷۵) در واقع نمای ابنیه معاصر به مثابه تبلور عینی فرهنگ هر جامعه‌ای و کالبد فرهنگی هر شهر حاوی ارزش‌های فرهنگی جامعه، یکی از عناصری است که در ارتقای کیفیت فضاهای شهری تأثیر بسزایی دارد؛ مای ابنیه بروزی از ظاهر آن و نمایی از چیستی، تاریخ و فرهنگ به شمار می‌آید (سیف‌الهی ده میری و همکاران، ۱۴۰۲) و یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های هویت‌بخشی به فضا است؛ از این رو موضوع طراحی نما بحثی فرهنگی است و نقشی مهم در شکل‌گیری ارزش‌ها، تحولات فرهنگی و ارتباطات انسانی به عهده دارد (نقی‌زاده، ۱۳۸۱). به طور کلی نمای ابنیه به عنوان بخش مهمی از هویت تاریخی و فرهنگی هر سرزمین مبین ارزش‌ها و باورهای افرادی است که در آن جامعه زندگی کرده‌اند؛ در حقیقت ارتباط ارزش‌ها و فرهنگ جامعه و نمای ابنیه ارتباطی متقابل است؛ همچنین یکی از موضوع‌های غیرقابل انکار، تأثیر فرهنگ و ارزش‌های برانگیخته از آن، باورها و اعتقادات بر شکل‌گیری معماری به ویژه شکل‌دهی نماهای ابنیه است. در واقع نمای ابنیه مظهر و جلوه‌گاه باورها، ارزش‌ها و مفاهیم معنوی و به طور کلی تبلور فرهنگ حاکم بر جامعه است. در صورتی که در طراحی سیما و نماهای شهری، اصول برگرفته از فرهنگ و هویت بومی و احترام به آن با در نظر گرفتن روح زمانه مورد توجه قرار گیرد، علاوه بر حس تعلق جامعه به ارزش‌های بومی، مانع از ایجاد بحران هویت و نگرش تقلیدی از بیگانه می‌شود (رخشان و همکاران، ۱۳۹۷). در تبیین رابطه فرهنگ و محیط‌های انسان‌ساخت، فرهنگ اسلامی نیز در حوزه‌های به هم پیوسته زندگی اجتماعی، اعتقادات انسانی و خصوصیات تاریخی - جغرافیایی مورد بررسی است؛ برای حصول به ارتباط فرهنگ و نماهای شهری، تأثیر ارزش‌های اعتقادی، زندگی اجتماعی و دستاوردهای بومی بر نماهای شهر اسلامی از جمله موارد قابل توجه است (نقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹).

۳- روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی و به صورت میدانی و با استفاده از ابزار مصاحبه انجام پذیرفته است. تحلیل محتوا روش پژوهشی به منظور تفسیر داده‌های متن مصاحبه به وسیله فرآیند طبقه‌بندی منظم، کدگذاری و شناسایی درون‌مایه‌ها و الگوهاست (Hsieh and Shannon, 2005). در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز با بهره‌گیری از مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق به جمع‌آوری داده‌های کیفی پرداخته شده است؛ به طوری که بر اساس اهداف و مسئله پژوهش و همچنین ساختار نظری انتظام‌یافته سؤالات مصاحبه طراحی و در معرض نظرسنجی قرار گرفته است. در

نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی

طراحی سؤالات مصاحبه، ۷ پرسش (سؤالات باز) در نظر گرفته شد؛ ۱. اگر بخواهید نمای ابنیه مختلف شهری ایران در دوران معاصر را برای کسی توضیح دهید، چگونه توصیف می‌کنید؟ لطفاً دیدگاه و احساسات را نسبت به نماهای شهری ایرانی معاصر به‌طور کلی بیان کنید. ۲. از نظر شما چه ارتباطی بین فرهنگ و تحولات فرهنگی و نمای ابنیه معاصر ایرانی وجود دارد؟ ۳. به نظر شما چه عواملی چهره نماهای شهری را مخدوش و ذهنیت منفی ایجاد می‌کنند؟ بحران‌هایی که به‌طور جدی نماهای ابنیه معاصر ایرانی را تهدید می‌کند، کدامند؟ ۴. ارتباط نماها با بافت، ساختمان‌ها و خیابان‌های اطراف خود چگونه ارزیابی می‌کنید؟ ۵. مشکلات فرهنگی تأثیرگذار بر نماهای شهری ایرانی چیست؟ ۶. از نظر شما نقش گذشت زمان و تحولات دوره امروزی بر نماهای شهری چه تأثیری داشته است؟ ۷. چه موضوعات دیگری در مورد نمای ابنیه مختلف شهری ایران برایتان اهمیت دارد؟ انتخاب افراد شرکت‌کننده در مصاحبه از معماران (دانش‌آموختگان رشته معماری با حداقل ۵ سال تجربه کاری) ساکن شهرهای مختلف ایران انجام شد (جدول ۱). هر مصاحبه‌شونده به هر ۷ سؤال باز مصاحبه نیمه ساختاریافته پاسخ داده است. زمان مصاحبه‌ها بین ۲۰ تا ۴۰ دقیقه بوده است.

جدول ۱. مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان

ردیف	سن	جنس	تحصیلات	سابقه کار
۱	۲۸	زن	کارشناسی	۶ سال
۲	۳۰	مرد	کارشناسی ارشد	۷ سال
۳	۲۶	مرد	کارشناسی	۵ سال
۴	۲۹	زن	کارشناسی ارشد	۸ سال
۵	۳۵	زن	کارشناسی ارشد	۱۰ سال
۶	۲۹	زن	کارشناسی ارشد	۷ سال
۷	۲۶	زن	دانشجوی کارشناسی ارشد	۵ سال
۸	۲۸	زن	دانشجوی کارشناسی ارشد	۷ سال
۹	۳۸	مرد	کارشناسی ارشد	۱۴ سال
۱۰	۲۷	مرد	کارشناسی	۵ سال
۱۱	۳۹	زن	کارشناسی ارشد	۱۶ سال
۱۲	۳۸	مرد	کارشناسی ارشد	۱۶ سال
۱۳	۲۸	زن	دانشجوی کارشناسی ارشد	۷ سال
۱۴	۴۱	مرد	کارشناسی ارشد	۱۵ سال
۱۵	۴۱	مرد	کارشناسی ارشد	۱۲ سال

در اجرای این مصاحبه‌ها تا حد امکان تلاش شد که مصاحبه‌ها به‌صورت غیررسمی و با اجتناب از اظهارنظر درباره پاسخ‌ها صورت بگیرند. پس از پایان مصاحبه، این فرصت به مصاحبه‌شوندگان داده شد تا نکات مهمی را که به‌زعم آن‌ها می‌تواند در فرایند این مطالعه حائز اهمیت باشد، بیان کنند. در شیوه نمونه‌گیری کیفی، تعداد افراد مصاحبه‌شونده و به عبارتی حجم نمونه به سطح اشباع نظری بستگی دارد (استراوس و کربین، ۱۳۹۵)؛ اشباع نظری کلید دستیابی به روایی و پایایی تحقیق کیفی است. از این‌رو انجام مصاحبه تا سطح اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌طوری‌که ۱۵ نفر مصاحبه‌شونده در این پژوهش، داده‌های پژوهش را به حد اشباع رساندند. پس از اطمینان از اشباع نظری، عمل پیاده‌سازی مصاحبه‌ها اجرا شد و داده‌های گردآوری‌شده حاصل از مصاحبه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بر اساس مصاحبه‌های انجام‌شده، تأثیر و ارتباط میان ضعف‌های فرهنگی و ساختار نمای ابنیه مختلف شهری ایران در دوران معاصر مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش فن تحلیل محتوا، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. در این مرحله، متن استخراج‌شده از مصاحبه‌ها برای شناسایی زیر طبقات، طبقات و طبقه اصلی با دقت و چندباره بازخوانی و خلاصه‌شده و عبارات و کلمات از متون بیرون کشیده شده است؛ در واقع در تجزیه و تحلیل پاسخ‌ها، نکات اساسی و کلیدی هر پاسخ مشخص شده و با بررسی متن، داده‌ها مفهوم بندی و طبقه‌بندی شدند. به‌طوری‌که با شناسایی طبقه و تم اصلی، عوامل تأثیرگذار واکاوی شده است.

۴- تحلیل یافته‌ها

بررسی وضعیت نماهای ساختمان‌های امروزی در شهرهای ایران نشانگر ناسازگاری و ناهمگونی در نماها در انواع سبک‌های معماری، عدم یکپارچگی، انفجار شکلی، آشفتگی و بی‌هویتی و تضاد در طراحی نماها است. زبان طراحی نماها غیرقابل فهم شده و ناسامانی‌های بصری در نماهای ساختمان‌های معاصر ایرانی قابل مشاهده است. این نماهای آشفته و آزاردهنده، جز آلودگی بصری و پریشانی ذهنی، چیز دیگری را برای مخاطبان فراهم نمی‌آورند. استفاده از مصالح مختلف همچون شیشه و ورق‌های کامپوزیت و ایجاد سبک‌های کاذب هویت و فرهنگ شهری را به چالش کشیده و ناهنجاری‌هایی را سبب شده است. نماهایی کپی‌برداری شده فاقد هرگونه هویت واقعی و ارزش‌های فرهنگی در صحنه ساخت‌وساز به بازاری برای تظاهر تبدیل شده است. این وضعیت موجب ایجاد فرهنگ التقاط‌گرایانه‌ای شده که جلوه‌های فرهنگ اصیل ایرانی را هر روز بیش‌ازپیش کم‌رنگ و تاریک می‌کند (شکل ۲).

شکل ۲. نمونه‌هایی از ناسامانی‌های بصری در نمای ابنیه معاصر ایران

با توجه به آنچه پیشتر موردبررسی قرار گرفت، یکی از مهم‌ترین موارد از میان آنچه معماری امروز و طراحی نمای ابنیه معماری معاصر ایرانی را دچار آشفتگی و بحران نموده، جنبه فرهنگی آن است. بدیهی است هرگونه بررسی که در معماری امروز ایران و عوامل مؤثر بر آن صورت پذیرد، بیانگر این موضوع است که معماری ایرانی از حیث فرهنگی با مشکل مواجه شده؛ به‌طوری‌که این مشکلات و آسیب‌های فرهنگی در معماری و نماهای ابنیه معاصر تنش‌های شدید و خطرناک ایجاد کرده و آرامش و حس تعلق شهروندان را نیز سلب کرده است. گرایش به معماری غربی و تأثیر فرهنگ بیگانه با ایجاد تفاوت‌های اساسی در پایه‌ریزی و کالبد بنا، گرت‌برداری ناپسند و سخیف از معماری غرب را شکل داده است و به همراه جنبه‌های مادی، ساده‌انگاری و تسامح فرهنگی و آزادی خارج از محدوده چهارچوب‌های شناخته‌شده فرهنگی را سبب شده و پیامدهای آن مصرف‌گرایی، جدایی و دوری از هویت ملی، خودنمایی، انحرافات اساسی در امر طراحی و بی‌کیفیتی نماهای ابنیه معاصر ایرانی است.

متن مصاحبه‌ها بیانگر این است مشکلات امروز معماری ایران ریشه در مشکلات فرهنگی بسیاری دارد که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به «نفوذ و چیرگی فرهنگ غربی و بیگانه»، «عدم شناخت جامع از ارزش‌های ایرانی - اسلامی و ضعف در جهان‌بینی» و «رواج فرهنگ بسازبفروشی و نگاه کالایی و اقتصادی به معماری» اشاره کرد.

تقلید سطحی از الگوهای بیگانه در قالب استفاده از فرم‌های وارداتی، استفاده از سبک‌های کاذب و معماری کج نما نمود یافته است. جایگزینی عناصر اصیل معماری ایرانی - اسلامی با عناصر و فرم‌های وارداتی در نماهای ابنیه معاصر و عدم تطابق کاربری و نما از مصادیق بارز تقلید سطحی از الگوهای بیگانه در معماری معاصر است. نماهای مغشوش و بی‌هویتی که به شکل مشابه و تکراری و بدون در نظر گرفتن ملزومات پروژه در سطح شهرهای معاصر دیده می‌شوند، نمودی از بی‌هویتی و خلأ مبانی فکری معماری است که در سایه نفوذ فرهنگ غربی شکل گرفته است. بر اساس نظر پرسش‌شوندگان تنوع و کثرت‌گرایی از دیگر تبعات چیرگی فرهنگ غربی است که نمود کالبدی آن در نماهای ابنیه معاصر ظهور نماهای آشفته و تک‌محور، پراکندگی شکلی و تفاوت‌های طراحی، استفاده از مصالح نامتجانس و المان‌های غیر عملکردی است که نتیجه‌ای جز بی‌نظمی و آشفتگی بصری ندارد؛ همچنین بررسی‌ها نشان داد که تلاش برای یکسان‌سازی جهانی به‌واسطه تأثیرپذیری از الگوهای بیگانه باعث شده است تا الگوهای ارزشمند بومی در گذر زمان ارزش و اهمیت خود را از دست بدهند و با مصالح، موتیف‌ها و طرح‌های نامتناسبی جایگزین شوند که هیچ تناسبی با شرایط فرهنگی، اقتصادی، لرزه‌ای و اقلیمی بستر خود ندارند. معماری گذشته ایران منبع غنی و گنجینه‌ای ارزشمند از الگوهایی است که می‌تواند مبنای عمل معماران معاصر قرار گیرد. فراموشی این اصالت و بیگانگی به‌واسطه تأثیرپذیری از فرهنگ غربی، باعث شده تا الگوها و مفاهیم اصیل معماری ایران در طراحی‌های معاصر هیچ جایگاهی نداشته باشند و احیای هویت به تقلید صوری و اجرای ناشیانه موتیف‌های ایرانی محدود شود (جدول ۲).

نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی

جدول ۲. نفوذ و چیرگی فرهنگی غربی و بیگانه و نماهای ابنیه معاصر ایرانی؛ طبقات و زیرطبقات

طبقه اصلی / تم	طبقات	زیر طبقات
نفوذ و چیرگی فرهنگ غربی و بیگانه	تقلید سطحی از الگوهای بیگانه	انفجار شکلی و معماری کج‌نما (تحت تأثیر سبک دیکانستراکشن) سبک‌های کاذب و به‌اصطلاح نماهای رومی (تحت تأثیر سبک نئوکلاسیک) استفاده از فرم‌های وارداتی و عناصر معماری غرب
	بی‌هویتی و تهی‌بودن از اندیشه‌ها و مبانی فکری	شکل‌گیری نماهای مغشوش و بی‌هویت نماهای کپی شده از یکدیگر عدم تطابق بین طرح نما و کاربری بنا
	تنوع و کثرت‌گرایی	استفاده از عناصر و المان‌های غیر عملکردی و زائد در نماهای ابنیه معاصر کاربرد ناهماهنگ و ناسازگار مصالح در کنار همدیگر (تحت تأثیر سبک نئوکلاسیک و دیکانستراکشن) نماهای آشفته، مغشوش و تک‌محور پراکندگی شکلی و تفاوت‌های طراحی
	یکسان‌سازی جهانی و عدم توجه به شرایط و الگوهای بومی	عدم تطابق مصالح و طرح با شرایط اقلیمی و لرزه‌ای کشور (تحت تأثیر معماری بین‌الملل) جایگزینی مصالح ناسازگار با شرایط بومی به‌جای مصالح بوم آورد در نماهای ابنیه معاصر عدم هماهنگی و ناسازگاری نماهای شهری با بافت پیرامون و نمای ابنیه مجاور
	بی‌توجهی به الگوهای اصیل	تقلید صوری و اجرای ناشیانه موتیف‌های ایرانی (تحت تأثیر معماری پست‌مدرن) - بی‌توجهی به اصول پایه هندسه ایرانی اعم از تقارن و تناسبات و جایگزینی آن‌ها با عدم تعادل و بی‌نظمی (تحت تأثیر سبک دیکانستراکشن)

ابعاد دیگر استخراج شده از متن مصاحبه‌ها حاکی از این است ضعف در جهان‌بینی و فراموشی ارزش‌های اصیل ایرانی، یکی از تبعات ضعف فرهنگی در جامعه معاصر است که نمود کالبدی آن‌ها در نماهای ابنیه متجلی شده است. تغییر ماهیت نماهای ابنیه معاصر از درون‌گرایی سنتی به برون‌گرایی مدرن و جایگزینی آن‌ها با نماهای تمام شیشه‌ای، نمود بارزی از فراموشی یکی از ارزش‌های بسیار اصیل به نام محرمیت در معماری ایرانی - اسلامی است. وجود عناصر زائد و غیر عملکردی در نماها در کنار استفاده از مصالح وارداتی باعث افزایش هزینه‌های تمام‌شده بنا می‌شود که با اصل قناعت در معماری ایرانی - اسلامی در تناقض است. تواضع و فروتنی به‌عنوان یکی از اصول پایه‌ای معماری ایرانی - اسلامی به‌واسطه تجمل‌گرایی و استفاده بیش‌ازاندازه از تزئینات و تظاهر در نماهای ابنیه معاصر جایگاه خود را از دست داده است (جدول ۳).

جدول ۳. عدم شناخت جامع ارزش‌های ایرانی - اسلامی و ضعف در جهان‌بینی و نماهای ابنیه معاصر ایرانی؛ طبقات و زیرطبقات

طبقه اصلی / تم	طبقات	زیر طبقات
عدم شناخت جامع از ارزش‌های ایرانی - اسلامی و ضعف در جهان‌بینی	عدم توجه به محرمیت	سطوح تمام شیشه‌ای و عدم توجه به محرمیت (تحت تأثیر سبک مدرن) تغییر ماهیت از درون‌گرایی سنتی به برون‌گرایی مدرن
	عدم توجه به تعاون و تعاملات جمعی	حذف فضاهای مشترک و تعاملات جمعی در نماها (تراس و حیاط‌های مشترک در ارتفاع)
	عدم توجه به قناعت	وجود عناصر و المان زائد و غیر عملکردی در نماهای شهری استفاده از مصالح غیربومی و وارداتی با هزینه‌های بالا در مقایسه با مصالح بومی (تحت تأثیر سبک نئوکلاسیک و دیکانستراکشن) اجرای نماهای پرهزینه نئوکلاسیک
	عدم توجه به تواضع	تظاهر و تشخیص بیش‌ازاندازه به‌جای ارزش مردم‌دواری در معماری ایرانی - اسلامی (تحت تأثیر سبک نئوکلاسیک) تجمل‌گرایی و تزئینات زیاد

موضوع دیگر استخراج شده از متن مصاحبه‌ها اینکه در جوامع امروزی، غلبه نگاه اقتصادی تبعاتی چون جایگزینی کیفیت با کمیت، تأثیرپذیری معماران از سلاطین کارفرمایان و تأثیر مستقیم عوامل اقتصادی بر طرح بنا را به دنبال داشته است. این تأثیرات در معماری به شکل آثار بی‌کیفیتی نمود یافته است که ارزش‌های معنایی و بصری در آن‌ها هیچ جایگاهی نداشته و به‌واسطه

نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی

تأثیرپذیری از سلاطین کارفرمایان دچار آشفتگی شده است. در این راستا کارفرمایان برای جلب توجه مشتری و فروش راحت‌تر ساختمان، معماران را به سوی طرح‌های مبتکرانه‌ای سوق می‌دهند که گاهی منجر به ابتدال در نماهای ابنیه معاصر می‌شود؛ همچنین عدم استفاده از مصالح باکیفیت از دیگر معضلاتی است که در پی اهداف اقتصادی و سودجویانه بسیاری از کارفرمایان نشأت می‌گیرد (جدول ۴).

جدول ۴. نگاه اقتصادی صرف به معماری و نماهای ابنیه معاصر ایرانی؛ طبقات و زیرطبقات

طبقه اصلی / تم	طبقات	زیر طبقات
رواج فرهنگ بساز بفروشی و نگاه اقتصادی صرف به معماری	جایگزینی کیفیت با سرعت در ساخت‌وساز	خلق آثاری بی‌کیفیت در زمانی کوتاه، عدم توجه به ارزش‌های معنایی و بصری هنرنمایی اغراق‌آمیز و ناشیانه برخی طراحان
	توجه به سلاطین کارفرمایان و رویاسازی آن‌ها	تنوع و کثرت، هرج‌ومرج و عدم انسجام ساختاری در نماهای ابنیه معاصر
	فردگرایی و تلاش برای خلق اثری متفاوت (با اهداف اقتصادی)	عدم توجه به زمینه و ناسازگاری نما با بناهای پیرامون، تنوع و کثرت، هرج و مرج و عدم انسجام ساختاری در نماهای ابنیه معاصر هنرنمایی مبتذل برای جلب توجه
	توجه به اقتصادی بودن برای سود بیشتر	غلبه کمیت بر کیفیت در نماهای ابنیه معاصر کاربرد مصالح بی‌کیفیت برای سود بیشتر در اجرای نماهای ابنیه معاصر

به‌طور کلی براساس نظر مصاحبه‌شوندگان، عواملی همچون از دست دادن حیثیت فرهنگی و تاریخی، عدم پیوند با گذشته و عدم ارتباط با ریشه‌های تاریخی و فرهنگی، فراموشی و تحقیر میراث معماری گذشته ایران، منجر به عدم توجه به اصول و ارزش‌های معماری اسلامی-ایرانی در طراحی نماهای ابنیه معاصر شده است؛ همچنین بروز خرده‌فرهنگ‌های مختلف و عدم تبعیت از یک نظام واحد و تأثیرپذیری بی‌ضابطه از سبک‌ها و خرده‌فرهنگ‌های متنوع و متکثر در عصر جدید، باعث ایجاد نماهایی با تنوع و کثرت بی‌هویت، بی‌نظمی و عدم انسجام ساختاری با بناهای پیرامون شده است. علاوه بر این، غلبه ضد ارزش‌ها بر ارزش‌های اصیل معماری ایرانی، موجب بی‌توجهی به اصول پایه و جایگزینی سبک‌های کاذب و نامأنوس در نماهای معاصر شده است؛ همچنین تظاهر و تشخیص بیش از اندازه و اغراق‌آمیز در نماها، بیانگر این روند است. در مجموع، نتایج حاصل از تحلیل محتوای کیفی مصاحبه‌ها و برآیند آن‌ها حاکی از گم‌شدگی، گیجی، گسست و گسل فرهنگی در حوزه معماری معاصر ایران است که در نماهای ابنیه معاصر نمود یافته است.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله به منظور شناسایی عوامل اصلی تحولات و مشکلات فرهنگی جامعه و تأثیرات آن در معماری و نمود کالبدی آن‌ها بر نماهای ابنیه معاصر ایرانی انجام شد. در این پژوهش براساس نظرات مصاحبه‌شوندگان، مشکلات به تفکیک در قالب سه موضوع جامع و اصلی ضعف فرهنگی شاخص شامل «نفوذ و چیرگی فرهنگ غربی»، «عدم شناخت جامع از ارزش‌های ایرانی - اسلامی و ضعف در جهان‌بینی» و «جایگزینی رویکرد ارزشی با نگاه اقتصادی صرف» و نمود کالبدی تحولات و مشکلات فرهنگی در نماهای شهری استخراج و تبیین شد.

در زمینه نفوذ چیرگی فرهنگ غربی و بیگانه، می‌توان چنین بیان داشت که این موضوع به‌عنوان پدیده‌ای فراگیر، تأثیرات گسترده و چندوجهی بر شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی گذاشته است؛ به‌طوری‌که موجب شده است که این نماها از ریشه‌ها و اصالت‌های معماری بومی فاصله بگیرند و به سمت الگوها و سبک‌های بیگانه گرایش پیدا کنند. این امر منجر به پدید آمدن نماهایی شده که گویی در محیطی بیگانه و نا آشنا شکل گرفته‌اند. علاوه بر بیگانگی، نماهای ابنیه معاصر ایرانی متأثر از نفوذ فرهنگ غربی، دچار نوعی آشفتگی و بی‌نظمی نیز شده‌اند. این آشفتگی از تلاش برای تقلید سطحی الگوهای بیگانه و ترکیب ناموزون آن‌ها با یکدیگر ناشی می‌شود. در مجموع، نتیجه نفوذ فرهنگ غربی، پدید آمدن نماهایی در معماری معاصر ایران است که هم از لحاظ ریشه‌ها و اصالت‌های بومی، بیگانه هستند و هم دچار آشفتگی و بی‌نظمی شکلی و کالبدی شده‌اند. این نماها فاقد پشتوانه فکری و انسجام درونی بوده و نمی‌توانند هویت واقعی معماری ایرانی - اسلامی را منعکس کنند. عدم

شناخت جامع از ارزش‌های ایرانی - اسلامی و ضعف در جهان‌بینی نیز تأثیر زیادی در شکل‌گیری نماهای نامناسب ابنیه معاصر ایرانی داشته است. این مسئله در چندین بعد خود را نشان داده است؛ از جمله عدم توجه به مفهوم محرمیت موجب شده تا در نماهای ابنیه معاصر، سطوح تمام شیشه‌ای و عدم پرده‌پوشی دیده شود. این امر تحت تأثیر سبک مدرن و برون‌گرایی غربی رخ داده و باعث تغییر ماهیت از درون‌گرایی سنتی به برون‌گرایی مدرن شده است. ارزش قناعت که در معماری گذشته ایرانی لحاظ می‌شد، در نماهای معاصر رعایت نشده و موجب وجود عناصر و المان‌های زائد و غیر عملکردی، استفاده از مصالح غیربومی و گران‌قیمت و اجرای نماهای پرهزینه نئوکلاسیک شده است. ارزش تواضع نیز در معماری گذشته ایرانی جای خود را به تظاهر و تشخص بیش از اندازه تحت تأثیر سبک نئوکلاسیک داده و منجر به تجمل‌گرایی و تزئینات زیاد در نماها شده است. این موارد بیانگر این موضوع است که نماهای ابنیه معاصر ایرانی به دلیل عدم شناخت کافی از ارزش‌های ایرانی-اسلامی و ضعف در جهان‌بینی، دچار آسیب‌های فرهنگی شده و از اصالت و ریشه‌های معماری بومی فاصله گرفته‌اند. نگاه صرفاً اقتصادی به معماری در طراحی نمای ابنیه معاصر ایرانی، نشان از فقدان نگرش ارزشی متعالی در این عرصه دارد. این رویکرد که معطوف به سود و منفعت مادی است، باعث فروکاستن معماری به یک کالای مصرفی شده که صرفاً باید سلیقه و خواست کارفرمایان را برآورده سازد. این نگرش، ارزش‌های واقعی هنر معماری از جمله زیبایی‌شناسی، خلاقیت، پایداری و هماهنگی با هویت و فرهنگ بومی را نادیده می‌گیرد. معماری در این رویکرد، تنها یک ابزار برای کسب درآمد بیشتر و سریع‌تر است؛ بنابراین کیفیت جای خود را به کمیت و سرعت می‌دهد و آثار بی‌کیفیت و زودگذر شکل می‌گیرند که هیچ ارزش معنایی و ماندگاری ندارند. جنبه دیگری از این نگرش، خودمحوری و فردگرایی افراطی است که باعث عدم توجه به زمینه و بافت می‌شود. معماران در پی خلق آثاری منحصر به فرد هستند تا توجه را به خود جلب کنند، بدون آنکه به انسجام و هماهنگی با محیط پیرامون توجه کنند. این امر منجر به هرج و مرج بصری و از بین رفتن یکپارچگی بافت شهری می‌شود. در نهایت، استفاده از مصالح ارزان‌قیمت و بی‌کیفیت نیز ناشی از همین نگرش اقتصادی است که تنها هدف آن کسب سود بیشتر بدون در نظر گرفتن پایداری، دوام و استحکام بنا است؛ بنابراین، نگاه اقتصادی صرف به معماری، نشان‌دهنده فقدان یک جهان‌بینی ارزشی و اخلاقی در این حوزه است که ارزش‌های واقعی هنر معماری را نادیده می‌گیرد و آن را به یک کالای مصرفی زودگذر تقلیل می‌دهد. احیای معماری ایرانی-اسلامی، بازگشت به ارزش‌های متعالی این هنر و ترک نگرش صرفاً اقتصادی و مادی را می‌طلبد.

چالش‌هایی از قبیل از دست دادن هویت فرهنگی-تاریخی، گسست از گذشته، فراموشی و تحقیر میراث معماری گذشته، منجر به بی‌توجهی به اصول و ارزش‌های معماری اسلامی-ایرانی در نماها شده است؛ همچنین ظهور خرده‌فرهنگ‌ها و عدم پیروی از نظام واحد باعث تنوع بی‌هویت، بی‌نظمی و نبود انسجام در نماها شده است؛ غلبه ضدا ارزش‌ها بر ارزش‌های اصیل نیز منجر به بی‌توجهی به اصول پایه و جایگزینی سبک‌های نامأنوس شده است. در مجموع، نتایج تحلیل‌ها نشان‌دهنده گم‌شدگی، گیجی، گسست و گسل فرهنگی در معماری معاصر ایران است که در نماهای ابنیه نمایان شده است.

به‌طور کلی حل مشکلات فرهنگی نمود یافته در نماهای ابنیه معاصر مستلزم اعمال تدابیر و تمهیداتی است که از سوی صاحب‌نظران جامعه معماری ارائه می‌شود. در این پژوهش با استناد به نظرات کارشناسان این حوزه راهکارهایی در این زمینه پیشنهاد می‌شود که با تحقق این اصول می‌توان بخشی از مشکلات کنونی مطرح‌شده در این حیطه را برطرف نمود.

نظر به اینکه غرب‌گرایی، تحولات فرهنگی و نفوذ فرهنگ بیگانه یکی از اصلی‌ترین عوامل شکل‌گیری مشکلات نماهای ابنیه معاصر است، راهکارهایی از قبیل احیای معماری ایرانی - اسلامی، جایگزینی عناصر وارداتی با موتیف‌های اصیل ایرانی، عدم تقلید از فرم‌های ژورنالیستی، الگوپذیری از معماری اصیل هر شهر و احیای آن در قالبی جدید با استفاده از فناوری‌های نوین، استفاده از فضاهای سبز در ارتفاع با الهام از ایده باغ ایرانی، احترام به شرایط بستر و سازگاری با شرایط اقلیمی و بهره‌گیری از مصالح بومی می‌تواند تا حد زیادی به تعدیل و رفع مشکلات کمک کند. از نظر کارشناسان این حوزه اعمال ضوابط برای طراحی نما مبتنی بر ارزش‌های ایرانی و نظارت دقیق بر طراحی‌ها از دیگر راهکارهای سازنده این حوزه محسوب می‌شود.

کم‌رنگ شدن ارزش‌های اصیل و ضعف مبانی نظری در معماری معاصر ایران مستلزم آموزش اصولی معماران و شهرسازان و تلاش برای فرهنگ‌سازی جامعه است. تأکید بر اصول ایرانی در سیستم آموزش معماری و ترفیع جایگاه آن در بین افراد جامعه، معماری معاصر ایران را به سمت وسوی جدید سوق خواهد داد که بسیاری از ارزش‌های از دست‌رفته در آن احیا می‌شود. بر اساس

پیشنهاد متخصصان این حوزه، ایجاد تشکل‌های معماری و استفاده از تجربیات صاحب‌نظران و اساتید در پروژه‌های مهم شهری می‌تواند گام مؤثری در این زمینه به شمار آید.

هرچند اهمیت مسائل اقتصادی در زمینه ساخت‌وساز امری انکارناپذیر است که ریشه بسیاری از مشکلات معماری معاصر به حساب می‌آید؛ اما اعمال تدابیر و راهکارهایی درست می‌تواند تا حد زیادی این مشکلات را تعدیل کند. در واقع اعمال تغییرات در نظام آموزشی به‌منظور احیا و ارتقاء جایگاه ارزش‌های اصیل ایرانی در معماری معاصر، فرهنگ‌سازی جامعه، گرایش به سمت الگوها و فناوری‌های بومی در کنار اعمال قوانین و مقررات محدودکننده بر مبنای نظام ارزشی همراه با نظارت دقیق بر صحت انجام کار می‌تواند بخشی از مشکلات پیش روی معماری معاصر و از جمله طراحی نماهای ابنیه را تعدیل کند. همچنین لازم است که معماران سلیقه هنری و ارزشمند خود را تحت هر شرایطی فدای سلیقه کارفرما نکنند. از سویی دیگر فرهنگ‌سازی جامعه و ارتقا سطح شعور فرهنگی- هنری مردم از دیگر راهکارهایی است که به حل بسیاری از مشکلات کمک خواهد کرد.

به‌طور کلی امروزه در نماهای ابنیه معاصر ایرانی ظاهر و معنا در ناسازگاری با نیازها و فطرت انسانی موجبات بسیاری از ناهماهنگی‌ها و ناهنجاری‌ها را بوجود آورده است؛ ناهنجاری‌هایی که در قالب فیزیکی و در کالبد نمود یافته است. نمای ابنیه معاصر ایرانی باید پاسخگوی نیازهای فطری انسان به‌عبارت‌دیگر معماری فطری بشری باشد در صورت پاسخگویی به این نهاد فطری با انسان مأنوس خواهد بود. به عبارتی در صورت همسو بودن فرهنگ با فطرت انسانی و در صورتی که برگرفته از گرایش‌های فطری و بیانگر ارزش‌های انسانی و رهنمون انسان‌ها به سوی حقیقت باشد، فرهنگ متعالی و جاودان خواهد بود. توجه به رابطه عناصر پایدار فرهنگی و فطرت انسانی، پایداری فرهنگی نماهای ابنیه معاصر را به دنبال خواهد داشت و منجر به ارتقا کیفی می‌شود؛ دستیابی به نمای مطلوب و منطبق با فطرت انسان، نیازمند رشد و بلوغ فرهنگی و تلاش در راستای نزدیک شدن به اصل و جوهره آن است. با درک شاخص‌های مهم و استفاده از آن‌ها می‌توان دنیای معاصر را با الگویی ارزشمند، ماندگار و معنادار احیا کرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسنده مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- استراوس، انسلم؛ و کرین، جولیت (۱۳۹۵). *مبانی پژوهش کیفی*. ترجمه ابراهیم افشار. تهران: نشر نی.
- اسلامی ندوشن، محمدعلی (۱۳۸۷). *فرهنگ و شب فرهنگ*. یزدان، تهران.
- آشوری، داریوش (۱۳۸۹). *تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ*. نشر آگاه، تهران.
- بهزادپور، محمد؛ و توکل، مهشاد (۱۴۰۰). *بررسی مؤلفه‌های هویت بخش نما در مواجهه با معماری معاصر نمونه موردی شهر قزوین*. شبک، ۱۷(۱) (پیاپی ۵۸)، ۶۸-۵۹.
- پیوسته‌گر، یعقوب؛ حیدری، علی‌اکبر و اسلامی مطهره (۱۳۹۶). *بازشناسی اصول پنج‌گانه استاد پیرنیا در معماری خانه‌های سنتی ایران و تحلیل آن با استناد به منابع اعتقادی اسلامی، مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۷(۲۷)، ۶۶-۵۱.
- پهلوان، چنگیز (۱۳۸۸). *فرهنگ و تمدن*. نی، تهران.
- ابی‌زاده، الناز (۱۴۰۴). *نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی*. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۷(۳)، ۱۵۰-۱۶۳.

نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی

- جعفری تبریزی، محمدتقی (۱۴۰۰). فرهنگ پیرو فرهنگ پیشرو، موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ارمغان طوبی، قم.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۵). ادب فنای مقربان، ج سوم، قم، اسراء
- (۱۳۸۶). سرچشمه اندیشه، ج دوم، قم، اسراء
- (۱۳۸۷). فطرت در قرآن، ج پنجم، قم، اسراء
- حجت، عیسی (۱۳۸۴). هویت انسان‌ساز و انسان هویت پرداز (تأملی در رابطه هویت و معماری)، هنرهای زیبا، ۲۴، ۵۵-۶۲
- خدای پور، اکرم؛ ذبیحی، حسین؛ و مفیدی شمیرانی، سید مجید (۱۳۹۹). ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ارتقاء هویت منظر معماری در نماهای معاصر، فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۱ (۴۱)، ۱۹۷-۲۱۴
- راپاپورت، آموس (۱۳۶۶). منشأ فرهنگی مجتمع‌های زیستی، ترجمه راضیه رضازاده، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه علم و صنعت، تهران.
- (۱۳۹۱). فرهنگ، معماری و طراحی، شفلین، ساری
- (۱۳۹۲). انسان‌شناسی مسکن، ترجمه خسرو افضلیان، کتابکده کسری، مشهد
- رخشان، احسان؛ ذبیحی، حسین؛ و ماجدی، حمید (۱۳۹۷). بازخوانی مؤلفه‌های هویت بخش نما در منظر شهرهای معاصر. مدیریت شهری، ۱۷ (۵۱)، ۷۵-۸۶
- رحیمی، روح‌اله، محمدی، علی، و حسن نزاده داوودی، شکرالله (۱۳۹۱). الگوی هولوگرافیک در سیر تکاملی شهر، شهر مورد مطالعه: امل. باغ نظر، ۱۱ (۳۱) ۹۸-۸۹
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۹۴). زمینه فرهنگ‌شناسی، انتشارات عطار، تهران.
- سیف الهی ده میری، محمد طه؛ بقایی، آژنگ؛ و افهمی، رضا. (۱۴۰۲). ارزیابی تطبیقی اثربخشی ضوابط طراحی و اجرای نما بر نماسازی ساختمان‌های مسکونی در شهر تهران و آسیب‌شناسی آن (نمونه مورد مطالعه: نمای ابنیه مسکونی محله ولنجک منطقه یک شهرداری تهران)، مدیریت شهری، ۷۰، ۴۰-۲۳
- ظفرمندی، سویل؛ ایمانی، نادیه. (۱۳۹۴). معماری رومی در مقابل معماری بومی بررسی خصوصیات گرایش موسوم به کلاسیک در معماری معاصر تهران، صفه، ۲۵ (۴)، ۵۰-۲۷
- عزیز مقدم، محمدمامین؛ هاشمی طغراجرودی، سیدمجید (۱۴۰۱). معماری به مثابه فرهنگ؛ تحلیلی بر کاراکتر زاویه بصری در تطبیق‌پذیری فرهنگ و معماری فضاهای بینابین. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۴ (۲)، ۱۵۴-۱۳۰
- گروتز، یورک (۱۳۷۵). زیباشناختی در معماری. ترجمه جهان‌شاه پاکزاد و عبدالرضا همایون. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- لیخندقی، محسن (۱۳۹۰). عنوان فارسی: دلالت‌های نظریه فطرت در نظریه فرهنگی (عنوان عربی: دلالات نظریه الفطره فی النظرية الثقافية). معرفت فرهنگی/اجتماعی، ۳ (۱ پیاپی ۹)، ۸۰-۵۵
- معظمی، منوچهر، حجت، عیسی (۱۳۹۶). ریشه‌های گسست و گم‌گشتگی فرهنگی در معماری معاصر ایران. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۰ (۲۱)، ۱۱۲-۱۰۳
- نقی‌زاده، محمد (۱۳۸۱). تأثیر معماری و شهر بر ارزش‌های فرهنگی، هنرهای زیبا، ۱۱ (۱۱)، ۶۲-۷۶
- نقی‌زاده، محمد، زمانی، بهادر و کرمی، اسلام (۱۳۸۹). ملاحظات فرهنگی در شکل‌دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی. هویت شهر، ۴ (۷)، ۶۱-۷۴
- نیکزاده، حمید، سینائی، بهداد (۱۴۰۲). بررسی تأثیر شاخصه‌های معماری اسلامی بر ارزش‌های تعالی‌بخش انسان. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۵ (۳)، ۲۱-۳۳

References

- Giddens, A. (1992). *The nation state and violence*. London: Polity Press.
- Hsieh, H.F., and Shannon, S.E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9), 1277-1288.
- Kluckhohn, Florence Rockwood. (1951). Cultural Factors in Social Work Practice and Education. *Social Service Review* 25 (1):38-47.
- Oliver, Paul. (1969). *Shelter and society*. London: Barrie & Rockliff/Cresset Press
- . (1997). *Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World*. Cambridge University Press.
- . (2006). *Built to Meet Needs (Cultural Issues in Vernacular Architecture)*. First Edition ed: Elsevier.
- Rapaport, Amos. (1992). *Interview with Amos Rapoport*. Arch. & Comport. / Arch. & Behav. 8 (1):10.
- . (2000). Theory, culture and housing. *Housing, theory and society*, 17(4), 145-165.
- . (2003). *Cultura, arquitectura y diseño* (Vol. 5). Univ. Politèc. de Catalunya.
- . (2006). Archaeology and environment-behavior studies. *Archeological Papers of the American Anthropological Association*, 16(1), 59-70.
- ابی‌زاده، الناز (۱۴۰۴). نقش تحولات فرهنگی در شکل‌گیری نماهای ابنیه معاصر ایرانی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۷ (۳)، ۱۵۰-۱۶۳.

———— (2008). Some further thoughts on culture and environment. *International Journal of Architectural Research*, 2(1), 16-39

Tylor, E. B. (2010). *Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom.*

